

Nr. akt.

Protokół przesłuchania świadka

Warszawa, dnia 27 Intego 1946 r. Sędzia Sądu Apelacyjnego w Warsza-
wie St. Rybiński delegowany do Komisji Badania Zbrodni Niemieckich prze-
szukał wizerunek wymienionego w charakterze świadka. Po uprzedzeniu świadka
o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie, oraz o znaczeniu przy-
sięgi, Sędzia odebrał od niego przysięgę na zasadzie art. 109 k.p.k.
potem świadek zeznał co następuje:

Imię i nazwisko *Maria Kawczmarek*.

Data urodzenia *27 VII 1912r.*

Imiona rodziców *Teodor i Maria z Serafimoń*

Zajęcie *ekspejentka*.

Wykształcenie *fakultaty powszechnej, 2 klasy szkoły handlowej w Łeonie, trzy*

Miejsce zamieszkania *Warszawa ul. Wilek 22 mieszkanie *Klasyfikacja przemysłowa**

Wyznanie *rymunko - katolickie* *ok. Bogdy* *W. Bydgoszcz*

Kwalifikacja *nie karana*.

Przed wybuchem wojny w roku 1939 mieszkaliśmy przy
swojej rodzinie w Gdyni. Po wybuchu wojny wyjechaliśmy
z Gdyni do Łamósia, gdzie już był mój starszy brat
Tadeusz. Wkrótce po wojnie przyjechali do Łamósia
w końcu grudnia 1939. mój ojciec, matka, ja i siostra
Zuzanna z czwóorgiem dzieci, których wysiedlo-
no z Gdyni. Tam mieszkaliśmy w Łamósie.
Wszyscy rozpoczęliśmy pracę. Ojciec który był
funkcyjnym, pracował na wsi, brat w spół-
dzielni "Spółem". Ja z matką prowadziłam w sto-
ronę. Nieoficjalnie zaczęłam pracę w organizacji
zacię konspiracyjnej, która starała się wkręcić
posiadania brata i Amunicy, by nie dostawiać
do rąk Niemców. Na czele naszej organizacji stał eme-
rytowany pułkownik N.P. Łoźel Mackowski. Jego prawną
żoną był mój starszy brat Tadeusz. Ja z siostrą

Przytamtam z polecenia brata, nosiłam mu informację
ponieważ u nas w mieszkaniu było radio
odbiorese, więc notowane wiadomości radiowe.
Tak trwało to od grudnia 1939r do 17 marca 1941r.
W nocy na 17 marca 1941r. do naszego mieszkania
w Łamnoscin zjawił się agenci niemieckiego „Gestapo”
— ~~podoficer~~ z samym komendantem swoim na
czele. Ogółem było ich około 25. Oficerzy cały
nasz dom. Do mieszkania weszło ich dziesięć
ciu razem z komendantem, aresztowali ojca
mego Teodora, tatę, matkę, Marię, Bogatę, i mnie,
Zas brat Jacek zabrał mnie. Niezłazem
na kilka godzin przedtym był aresztowany
putkownik Mackowski wraz z żoną i dwoma
synami, o czym my wówczas nie wiedzie-
liśmy i dlatego nie zdążyliśmy uciec. Gestapo-
powcy z poleceniem myśleli do mieszkania ojca,
potem matki, w końcu przyjechali po mnie i re-
szty mnie dopatrywali, gdzie Marytam ^{litka} ~~litka~~ ^{litka} ~~litka~~
organizacji i gdzie ukryłam się. Ja do niczego
się nie przyznawałam. Jacek mi nie lic. Ko-
mendant uderzył mnie kilka razy w twarz, na z-
stępnie ~~podoficer~~ ^{idem} podoficer Gestapo Bernata
potem podoficer Klimi. Ja do niczego
mnie przyznawałam się, pomimo że było mnie
jeszcze w mieszkaniu ziemniakami, piez z
czarnymi i palkami. Pomiej rąk się zbierać nie po-
awolili włożyć pobered (gdysz przed przyjęciem
Gestapo zdążyłam już się potozyc) i powiesi-
li ~~Gestapo~~ ^{gestapo} w Łamnoscin. Tam zaczęto mnie

znów wybadano co do listy organizacji, broni, gdzie
mój brat, aresztował fotografie, które zabra-
li z naszego domu. Przytym zarówno komen-
tant miesznany mi z naszwicka i podoficer
Bernat zaczęli mnie torturować. Ja stałem się
działam, że nic nie wiem, że nie pamięt-
ałem, których fotografie mi okazują. Wówczas ra-
cignięto mnie na stole, przyniężano ramię
miami za rękę i nogi i znów bito palcami
i pięściami, gdzie palcami, z tamali mi średni
palec na prawym ręku. Taką torturę trwata
do godziny brano. Następnie odwieziono mnie
do więzienia w Zamościu. W więzieniu krąży
naszwickiem Pichter - okrywał mnie i ukonsta-
towawszy namierzenie nerwów, z tamami palca,
kilką krzyżaków na głowie pod włosami i ogólne
potłuczenie całego ciała, swniadomy, że nie
nadaje się do kadania przez sześć tygodni, jednocześnie
Półtora Polki, aresztowane w okolicach politycz-
nych Rutkowska i Maria Kowalka - nanesycielka - pre-
konaty lekarza, żeby nie dojechał do szpitala nie-
mieckiego polowego, niemieckiego. Się w gma-
chu sądu Okręgowego, zapewnijcie, że Bóg się
mnie opiekował. Wróciły one mnie w ten spo-
sob od śmierci, pomierzał w drugim szpitalu
polowym niemiecki - niemki. Tak ile obchodzili się
z chorzy, że chorzy umierali w ciągu kilku
dni. Tak zmarł w tym szpitalu mój p. stutkow-

Ony - Dyrektor Mieszpieczalni w Łamocinie, a mat
po trzech dniach pokryła w tym opłatach będąc
po przednio pobity w Gestapo przy budowaniu.
Petrkowski ten interesat do naszej organizacji
politycznej. Razem z nim był parostawian jego
żona i sekretarka Teodora Kiechówna. Przez pewne
tygodni miałam spokój - z ojcem i matką nie
widziałam się, chociaż wiedziliśmy w jednym wię-
zieniu. To szewni tygodniach znów przywrócono
mnie do Gestapo i rozporczyło tam znów bu-
dowania. Przed tym jeden z oddziałowych w więzie-
nia Polak - Wiśniewski, który również nale-
żał do organizacji uprzedził mnie, że będę
się do niczego nie przyznawał, a
gdys poprzednio, gdy mnie widano w Gest-
po agencji stawali się wymusić ode mnie przy-
znanie Twierdzące, że już mój brat z b-
ostat zatrzymany i do reszty się przy-
znał. Wiśniewski poinformował mnie
że brat jest na wolności, tak że po-
stąpiłam i kiedy gestapowcy twierdzili
że brat zatrzymany przyznał się i wy-
dał mnie, mówiąc, niech brata upro-
wadzą i niech mi w oczy powie, że jestem
winną i wszystko wiem. Za drugim razem znów
mnie bito nie mniej okrutnie, lecz ciato
mi było złoto i mnie kolato. Przy biciu mnie
mówiłam, polewano mnie zimną wodą i znów

W tym tortury zadawano mi już zupeł-
nie obłąkanej. Takie tortury zadawano mnie
jeszcze dwa razy w przerwach dwóch trzech
dni. Komendant bił mnie potwarzając
mocno, że twarz mi spuchła i na jedne
ucho nie słyszałam przez kilka tygodni.
Te mitylowania wymoc na mnie przy-
znanie, ~~okazanie~~ wskazanie miejsca
ukrycia broni, adwizorka radionego,
spetzasy na niemy, gdyż wiele rzeczy nie
wiedziałam, a do innych nie chciałam się przy-
znać, bo wiedziałam, że kara jednakowa.
Nie skusili mnie nawet obietnicami
że wypuszczą ojca i matkę, gdy się przy-
znam. Wiedziałam, że oszukują. Od Oddzia-
łowego Niemińskiego dowiedziałam się
też, że gestapowcy stawiali się preko-
nie moich rodziców, żeby dali znać bratu,
że o ile on się stawia, to będą zwolnieni
matka przez Radzińskiego data znać
bratu, żeby się nie stawiał, gdyż on mo-
dy może się więcej przydać do nich sta-
łych. Wreszcie 12 czerwca 1941r po ostat-
niejszych badaniach i zadawanych mi
torturach gestapowcy przekonali się,
że przyznania się do winy ode mnie
nie doczekają, dali mi do podpisania
protokół zgodny z prawdą i zabra-

Jegoż bracia wyruszyli mnie do Lublina,
 więcej ze słynni oprawcami ^{z zamku} nie spo-
 trzymałam się. Naszuka komendanta nie
 dosiedziałam się. Był on średniego wzrostu,
 ciemny blondyn, lat około 45-47, dobrze
 zbudowany. Jednym z jego pomocników
 był podoficer gestapo nazwiskiem Bernat.
 Był to ciemny blondyn, dość wysoki, miał
 ciemne włosy i na prawym policzku
 drugą bliznę, miał lat 28-30. On mnie
 bit ^{gumową} pałką po głowie i ciele. Następnie za-
 pamiętałam jeszcze nazwisko podo-
 ficera gestapo Klimma, który również
 znęcał się nad mną tak samo, jak
 Bernat. Klimm był niskiego wzrostu,
 szczupły, szary, lat około 26. Był jeszcze
 imi nad oprawcy mniejszymi, których na-
 zwisk się nie dosiedziałam się. Był tam też
 gestapowiec nazwiskiem Szi, ofwry-
 mowego wzrostu, tegi, ciemny blondyn, nie-
 bieskie oczy, około 36-37 lat. A tym Klim
 nie zetknęłam się, ale spotykałam, że on
 bardzo znęcał się nad mężczyznami.
 W Lublinie w więzieniu przesiedziałam
 od dwunastego czerwca do / września
 1941. Tam mnie nie bity. Tyko w dzień
 przyjazdu do Lublina, gdy na przywiezio-
 nych postawili na korytarzu twarzą do

Matki, gdyż rozstrzelanym wyrośli oszczędzić
Frankien ze zmarłym na tyfus w więzienia-
m, ja nie wiedząc, że nie wolno ogłaszać
się, że irakom dy i otrzymanym w dowódzenie
w twarz od gestapo na wiatkiem Arman
a gestapo Lublińskiego. Osoba był
niwki, oszusty, rudy, lat 25. Przedemną
z Amosia byli dywizjoni ter do Lublina
moja matka i ojciec. Z ojcem jednak
się nie spotykałam. Wywieziono go do
Aszycina, gdzie ~~został~~ został rozstrzelany
- rozstrzelany z powodu jakiegoś szpi-
cia w Warszawie a matkę wziętą
się w Lublinie przez cztery dni, a do 14/2
wziętą mnie do Ravensbrück / wziętą 14/2
Ojciec został rozstrzelany 12 października 1944, o czym
otrzymałam ~~wiadomość~~ wiadomość oficjalną z Aszycina, ja-
koż ojciec zmarł na udar serca. Natomiast
do towarzysza niedoli oja, który z nim był
cinnin i z którym spotykałam się przy przejeź-
dzie w pojeździe, dowiedziałam się przy przejeź-
dzie rozstrzelany. Nazwiska tego spotkanego przy-
godnie nie dowiedziałam się. Dowiedział, że
tego dnia w Aszycinie rozstrzelali 2 osoby.
Odczytano.

Kammar Maria
Sofia Tybinińska

Nr. akt.

Protokoł przesłuchania świadka

Warszawa, dnia 4 marca 1946 r. Sędzia Sądu Apelacyjnego w Warszawie St. Rybiński delegowany do Komisji Badania Zbrodni Niemieckich przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka. Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie, oraz o znaczeniu przysięgi. Sędzia odebrał od niego przysięgę na zasadzie art. 109 k.p.k. poczem świadek zeznał co następuje:

Imię i nazwisko *Maria Staromir*
Data urodzenia
Imiona rodziców
Zajęcie
Wykształcenie
Miejsce zamieszkania
Wyznanie
Karalność

Zesnaję w Dąbrym cież. Na trzech dniach po wyjeździe z Lubli-
na przybyłam razem z innymi więźniarkami do
Ravensbrück. Z Lublińsk wyszliśmy nas 500 czy 600
więźniarek, a w Ravensbrück przystężyli do naszej
grupy 800 czy 900 więźniarek. W Ravensbrück zamienili
nas w blokach, musieliśmy odbyć
kwartalne. Przez półtora doby Niemcy nas
w punktach przesłuchali na więzieniu. Była
tam specjalna cela z automatem do bicia. W-
sprawa była tam więźniarki do egzekucji. W tun-
nie było, ani stół, ani łóżko, ani taboret do siedzenia
tam nie było. Nas tam karmiono jak zwykle w obozie,
ale te więźniarki, które były tam sprawa-
ne na karę, dostawały obiad raz na cztery
dni i krótkie chleba dziennie. Tam odbyłyśmy
kwartalne odbyłyśmy nas masywnie i zrobi-
no zastępy precyzyjne.

wieszniarkę kopac nogami, potem weszła z no-
gami jej na pierś i zaczęła deptać po klatce
piersiowej. Po tak okrutnym policim wieszniarka
w trzy godziny zmarła. Byłam naoczny
świadkiem tego policia. Na rano jutro donie-
sziałam się, że kopce po tym wypadku za-
bita jeszcze dwie wieszniarki Ukrain-
ki i dydowki i też za noszenie fartu-
sów. Polita też kopce wosemiej jednej z naszej
grupy t.j. operowanym Werykuchstol o imie-
niach za fartuszek, ale bez imiennego wymi-
aru. Później kopce odznaczata się o im-
cienstwem S-manka Buch-Lejman
(imienia nie znam). Kobieta wysoka,
legaj jasna blondyna, lat 35-36, o du-
żych niebieskich oczach. Pracę pewnego wi-
działam wracając z pracy kolumnę wieszniarek
pryszczym wieszniarki niósły zwłoki jednej
z ich koleżanek. Na ciele kolumny sta-
Buch-Lejman. Gdyśmy się spytały tych
wieszniarek, jaka była przyczyna zgonu tej
której zwłoki one niósły, wieszniarki te-
rych nas wisk nie znatały, powiedziały
nam, że wieszniarkę tę zabiła Lejman
w czasie pracy. Tadeo napisały bykietos
na statek. Wieszniarka ta nie spełnita ja-
kiegos zadania Buch-Lejman i wówczas
ta jej zabiła. Takie wskazania zadala
Buch-Lejman tej wieszniarce, nie zawa-
żyłam. Wieszniarki, które mi opowiadały o tym
wypadku, dodały, że to nie pierwszy raz, że
Buch-Lejman zabiła inne wieszniarki, po-

Wydaje się, że Smerek odnaczył się od krucicizmu, dwie
policjantki, wyznaczone z parobka wis-
zniarek; Jedna z nich niemiecka nazwiskiem
Leo, a druga polka czy Volksdeutschka, nazwiskiem
Riem Lewandowska. Obie były okrutne.
Za każdy drobny błąd one były wisniar-
kami do utraty przytomności. Imion tych
policjantek nie znam. Leo była średniego
wzrostu i tury, brunetka o twarzy męskiej lat
28-29, a Lewandowska ciemna blondynka
o rysach niebieskich, szczupła, wzrostu śred-
niego. Na czele obozu w Ravensbrück
stała „oberin’a” albo „oberaufseherin” (tego
niejaka Smanka Bine imienia nie
znam) lat 20-24, średni wzrost, szczupła blon-
dynka o jasnej cerze. Była ona niedobra
do wisniarek. Nie mogła przejąć spokoju
tylko była karzą i potęgą wisniar-
ki. Przed nią „Oberaufseherin” była Mandel
(imienia nie znam) średniego wzrostu,
blondynka o niebieskich oczach cerą smia-
rej, lat 26. Ona tak samo źle obchodziła się
z wisniarkami, jak i Bine. Niegodziwie
obchodzili z nami wisniarkami niejaki
Binder-Kwaniec, kierownik szwalni wisniar-
kiej. Ten, gdy zastal jakiegoś w momencie,
gdy w czasie roboty w szwalni nic nie
robiła, szczupła, zawsze ją bit po twarzy, zm-
cał na ziemi i kopał nogami. Pomógł mu
ten w tym jego pomocnik Graff. Binder
miał lat 40 pod sterem, wysoki, ten blon-
dyn o niebieskich oczach. Graff zaś był nie-

Dniwego wzrostu, miał niebieskie oczy
 w wiewku około trzydziestki. Obywatel
 niemieckim terenów Przeworsk i naczelny
 komendant wesołych Betanów był oficerem
 oficerem, który był w szmarce podsu-
 praż. Miał on lat około 50, średniego wzrostu
 i tęsu, jasny blondyn. Ja nie mogę być bli-
 zszymi spotkani z wesołymi i ni-
 gdyż wymienionymi zwierchnikami obom.
 I rzeczywiście to mi się udało.
 Frykowi lipca 1944 transport tubelki był
 wędrują do „oberiny” Biny. Byli tam lekarze
 - doktorzy lekarz Szydłowski, Rozentalski, Ober-
 Gebhardt i in. Lekarze oglądali nas, wy-
 ścierał zębami nas młodszych i większych,
 przyciemniali zwracali uwagę na rze i nogi.
 Latem, zamiatali nasze numery, kasali
 wrócić na blok. W 14 dni później, a
 mianowicie około 30 lipca weszła pierw-
 szych szóstka. Oni nie wrócili, lecz je prze-
 wiezono do innych lokali, a na ich miejsce
 powołano z naszego grona dzień-
 nowych. Teraz dnia rano wzię-
 no nas do szpitala. Przysta do nas do szpitala
 lekarz - kobieta Oberhauer i poniedział-
 starszej siostry mitowidnia, żeby nas wy-
 kazać. Ja byłem w tej grupie dzień-
 to wykazano powołano nas z poniedział-
 nam napić się jakichś kropli i zastrzyki.
 Na skuter tyłem zabiegów w zewnątrz i ja
 w tej chwili. Obudziłem się, jak zwykle, ja
 operacji, staba i z ciężej, gdz. Nie mogłem
 włożyć prawej nogi i podniosły kotł-
 zobaczyłem że noga jest w gipsie do po-

Noga bardzo bolita. Zwróciłam się do
Oberchwetter z zapytaniem, co się stało z
noga że mam ją w gipsie. Ostry
miałam odpowiedź: „Sęty przeklesta pol-
ska bandytko! Smiesz pytać, co ci się z nogą
stało”. Poczynała wyzsta i zamknęła
mnie i pięć moich koleżanek. Niesio-
nim pokój i leżały jeszcze trzy. Wymyśli-
my byłyśmy po operacji. Na naszych gipso-
wych opatrunkach były różne litery, donoszą-
ce różnicowości zabiegów. Na opatrunku
moim stała litera B; III trymska.
Codziennie przychodzi do nas lekarz
Oberhäuser, pytał się, co dolega każ-
dej z nas z powodu tej nogi? Nikt z
personelu lekarskiego nie uprzedzał
nas, co z nami ~~coś~~ mieli robić
a mi potem nas nie poinformował tylko
my same pomiędzy sobą mówiliśmy
o tym, co z nami się stało. Oberhäuser
po zapytaniu nas robił u siebie jakiś
wykresy. Gdy jedna z nas zapytała ją czy
gdzie mogła chodzić po mimo tej ob-
ręj nogi, Oberhäuser odpowiedział, że jak
wyjdzie stąd, to będzie mogła mówić ciekawie
polskojęzyczny gasonie. Na trzeci dzień po ope-
racji przyszli lekarze, którzy zastąpili nam
tworze przesiewadkami i odstąpili nasze
nogi. Opatrunek gipsowy na mojej nodze
lekarze rozcieśli, co z nogi oberwającej wyjęli
i coś włożyli, bo był ciemny ból. Ja zdołałam
jednak odstąpić twarz i pod zastaniąjęcego
ja przesiewadki zobaczyłam wszystkie

Stojących przy tożek lekarzy. Jeden z nich naj-
starszy był niski, łęgi, twarzy okrągłej,
w niebieskiej kossuli i spodniach brzo-
wych drugi był w białym mundurze i w czapce
marynarskiej - wyoki, czarny, miał sadła
oczyłmomo opalonej twarzy. Póś tych dwóch
było jeszcze sześciu mgłaszyk w unifor-
mach SS lub Wehrmachtu oraz Oberhäupt-
manigasta przescieradto i iderzyła rękę po
głowie. Poniędzytām, że czuję się niedobrze
z braku powietrza. Wówczas ona podniosła
nieco przescieradto, zastarnając jednę
z nich moje oczy. Poniędzytām mi, że
nie wolno patrzeć. Gdy lekarze opui-
cili pokój, wówczas zapytałam jej koleż-
nek, kto jest ten gruby, niski jegomość.
Lodera z Kolerzankę Jadzia Kamienie-
wsor Gebhardt, który robił operacje,
a pomocnik jego w marynarskiej
czapce to Dr Fischer. Póś tymi dwa-
ma byli również jeszcze Dr Sydłowski
- lekarz rewizory oboru SS - wzrostem
brinet o ciemnych oczach i bladyj twarzy
lat 35-36. oraz Dr Rosental o ciemnym
dym o rudym zarobcie grzytającej narode
na bocznej twarzy, lat 34-35. Jeszcze
przed tymi dwoma lekarzami był w łowio
Dr Samtąg, który tak jak i poprzedni dwaj
bardzo źle obchodzili się z więźniarkami.
W szpitalu lekarzami trzytygodnie tożniej

przenieśli mnie i moje koleżanki do swoich
bloków. W bloku swoim świątami jeszcze około
dwóch tygodni. A robił mi się 2 tygodnie gorzej
gdyż w tym czasie zachorowałam i umarłam
w obozie na zapalenie opon mózgowych
moja matka. Ja musiałam zostać i być
ktoś mnie. To zaszkodziło mojej chorej
nodze i mnie razem z matką prze-
nieśli znów do rewidu. Te trzech dniach
matka zmarła - była bardzo chora.
Przypuszczam, że śmierć jej przy-
spieszyli, dając mi i jej śmierci
ciężkość. Także to śmierci matki
i całe następne dniach leżenia w rewidzie
wciąż, gdyż rana się zaklepiła. Był
to już koniec września 1942. W
styczeniu 1943 rana na nodze się odno-
wiła na skutek uderzenia, zaczęła się ropić
i ropiła się do lipca tegoż roku. Wówczas
zrobił się szloch obok tej rany, który psuł,
zaczęły 2 otwory wychodzić drzazgi kości.
Nie chodziłam jednak do rewidu i nie zgłasza-
łam się do lekarzy, żeby nie trafić na
listy chorych i nie być wyłanę z trans-
portem chorych do Buchenwaldu, gdzie
tych chorych wykonywali; wędrując do
ant gazowych, a następnie - do daję do
krematorium. Dowiedziałam się o tym
od więźniarek, które przyjechały z Bu-
chenwaldu i które powiedziały, że tych, co
przyjeżdżają z innych obozów do Buchenwaldu,

byłam wykańczając. Już po wyjściu z obozu, gdy
jechałam koleją w przepięknym wago-
nie uderzył mnie kłosa w chorą nogę.
Noga spuchła do kolana, powyżej kół
ri sfornował się ostry mi pscher,
który pscher, nyciekta raka i aron wyro-
dziem drasg kofci. Było to w październi-
ku 1945r. Obecnie rana zagoiła się
duro chodzić nie mogę, kostramie nogi
puchną. Ból przenosi się z nogi powyżej
kolana aż do pachwiny. W obozie w
Ravenbrück byłam aż do ewakuacji,
zawieszona w kwietniu 1945r. na sken-
ter abizaria się Rosji. Natomiast
jeszcze w lutym 1945r. od koleżanek, pre-
cujących w biurze politycznym obozu
dowiedziałam się, że ~~prof. dr. Geb-~~ prof. dr. Geb-
hardt, który był naczelnym dyrektorem
Sanatorium w Hochenlichen w polsku
Ravenbrück, nadostat roskar, by wysyła-
kich operowanych t. zn. kamienki i kró-
lów" zlikwidować 3 lutego 1945r. do na-
szego bloku, w którym nas, operowanych,
krochów było 65 na ogólną cyfrę 90 z góry
przysta nasza blokowa Cytkowska (imie-
nia nie wiem) i zwraca się do nas po-
wiedziat: "Słuchajcie krole, strymatam roskar-
do komendantu, że od jutra nie wolno nam
wyjść z bloku". My się spytały: "Dla czego
nam nie wolno wyjść". Ona odpowiedziała:
"Powiedziałam nam: nie wolno nam wyjść".

nie, jak umaracie. Ja będę was kryć, tu
chodzi o całą grupę, a nie o pojedynose
osoby. Do koleżanki z ci, pracującej w ma-
gazyne przyzwykła jest odzież na
obcisłymi sznurek, catkiem nowa i samo-
wrona jest kępiel. Wiedziatymy, że
tak zawsze robisz, gdy wyprawiasz
nieznajki na rozstrzał. Wobec tego
postanowiliśmy się ukrywać, przyciem-
niłobyśmy i stanąć do apelu. Przy
apelu sprawdzano tylko czy są więźnia-
rek a nie z nas wisk. Zastępowaty
nas przy apelu koleżanki z baraku
kwartantamy, które do apelu wago-
le nie potrzebny były i stanąć tak
przetnahymy aż do ewakuacji, kiedy
nas podzono masowo. Liczba więźnia-
rek była bardzo wielka. W latach 1943
i 1944 dochodzą do 18000. Przy ewa-
kuacji było w obozie jeszcze około 12000.
W drodze przy ewakuacji udało mi
się wymknąć i dojść do m. Mauthofa. Tam
tam się przyjechałam do kraju. Tam dorodziła-
tam się, że moja zamężna siostra Helena
filanka, która została w Łamnosciu z swoi-
miem dziećmi, już nic żyje. Brata i siostrę
w organizacji pod pseudonimem "Kawa" została
przez Niemców aresztowana i wywie-
żona do Lublina, gdzie zginęła zagasa-
na w samochodzie wzięm z koleżanką Janiną

Talipes. Tegor dnia zagazonano w Lubli nie
82 mższym, Prst cędem zostat 20-
aresztowanej w dwa lata po nas, wy-
wieziany do Oswiecimia (Pseudo
Makoski) jak sie dowiedziatam, Prst
i pozniej ndziat w powstaniu cseckim
Siadta zginata przedramym wejdoim rozjem do
Lubli na dodac mure, ze Horod lekarzy w
Ravensbrück, który zachowal sie zupełnie
poprawnie, nie mialtonat wiginiarek
i nie dokonywal na nas operacji dednia
ozalnych. On mnie robil na glowie ope-
racy dwuch granatow - mycigt dwa krwe-
szaki; powstalych na skutek policia
mnie w Zamosciu przez gestapow-
cow. On tes operawanych krobikow wa-
tonat, mycigajze jednej z operacji
nej nogi igly i nici, a drugiej ruske
sklamy a trzeciej drasge. Dosytano.

Kamermer Annie
Sofia Szubski